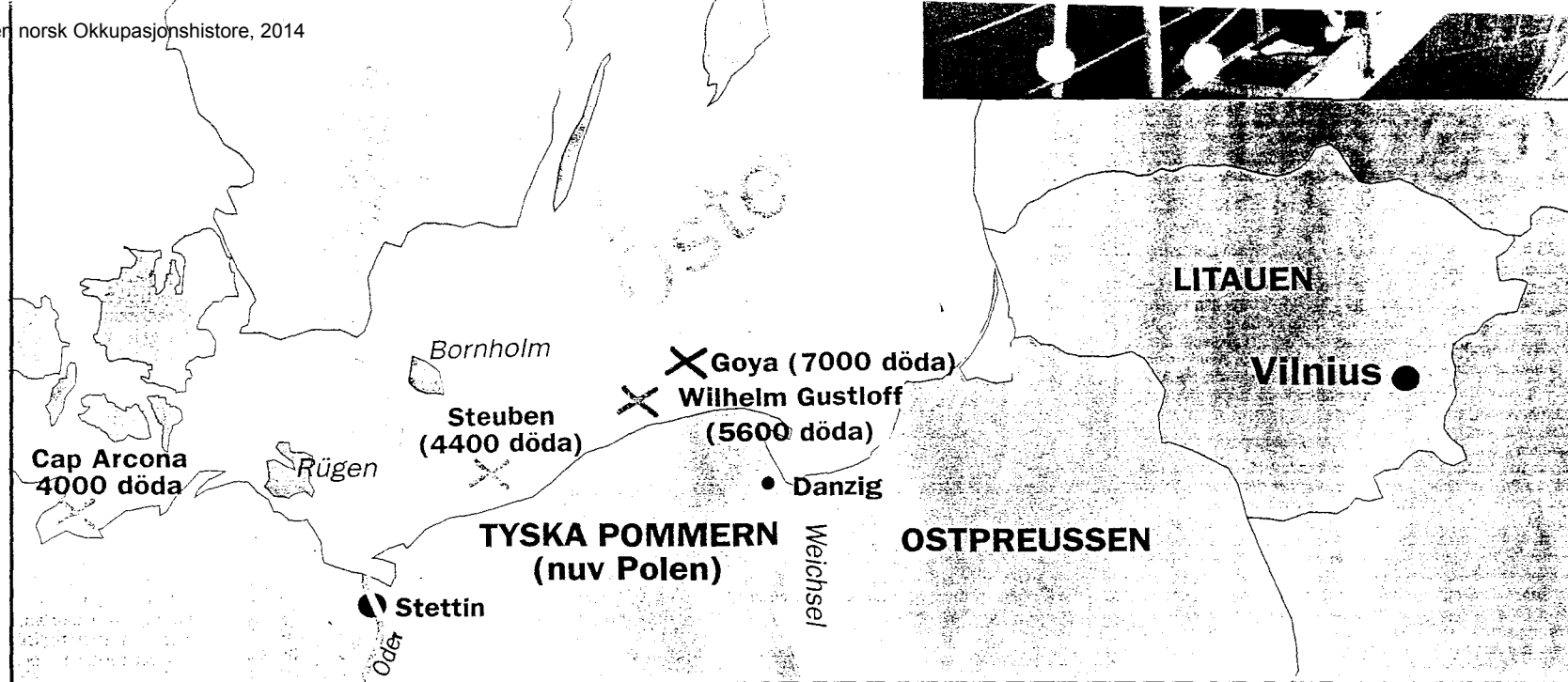

KARTA: MARGARETA HOLMSTRÖM

Östersjön – dödens hav

Den tragiska olyckan med färjan Estonia har chockat oss alla. Men den är långt ifrån den enda i Östersjön.

På bara några månader under andra världskrigets slutskede omkom över 20.000 människor då flera överlastade tyska passagerarfartyg med många flyktingar ombord sänktes av ubåtar och flyg. I april 1945 gick det tyska passagerarfartyget "Goya" till botten med närmare 7.000 människor. Det är världens hittills största fartygskatastrof.

I början på 1945 låg Hitlers Tredje rike i dödsryckningar efter fem års krig. På den tyska östfronten hade överlägsna ryska pansarmåter i januari nått tysk mark i Östpreussen. Ryssarna omringade stora tyska styrkor vid Östersjökusten kring Danzig; däribland hundratusentals tyska civilister – huvudsakligen kvinnor, barn och äldre – som flydde undan de ryska trupperna.

Den enda flyktvägen var över havet, mot Pommern och Schleswig-Holstein, som ännu hölls av tyskarna. Den tyska marinen under storamiralen Dönitz påbörjade därför under januari-april 1945 en omfattande evakuering av framför allt sårade och flyktingar österifrån. Bland de fartyg som sattes in av tyskarna befann sig även stora

passagerarfartyg, som löpte ut på Östersjön fullproppade med civila.

Den 30 januari 1945 löpte det stora passagerarfartyget "Wilhelm Gustloff" – ett ombyggt kryssningsfartyg från 30-talet på 25.000 bruttoton – ut från Danzig i Östpreussen. Ombord befann sig cirka 6.600 flyktingar, huvudsakligen kvinnor och barn. I höjd med Stolpmünde utanför Pommern (nuvarande Polen) träffades "Wilhelm Gustloff" av tre torpeder från en rysk ubåt. Klockan var nio på kvällen, fartyget fick slagsida och började raskt sjunka. I det inre av fartyget, där de tusentals flyktingarna var logerade, utspelades fruktansvärda scener. Barn trampades ned, mödrar skrek efter sina småbarn, skotten brast och vattnet började tränga in.

Sköt sina fruar

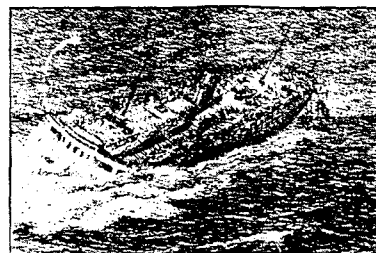
Överlevande berättade hur tyska officerare och makar sköt sina fruar och sedan sig själva för att undkomma drunkningsdöden. De starkt nedisade däck och livbåtarna blev till dödsfällor för dem som lyckades ta sig ut från det inre av fartyget.

Klockan 21.30 sjönk "Wilhelm Gustloff" i djupet. Man har beräknat att endast knappt 1.000 människor överlevde och att 5.600 kvinnor och barn drunknade denna natt.

Nästa fartygskatastrof inträffade endast en

vecka senare. På kvällen den 9 januari 1945 lämnade det tyska transportfartyget "Steuben" den östpreussiska hamnstaden Pillau. Ombord befann sig 5.000 passagerare: 2.500 sårade soldater med 30 läkare och 250 sjuksystrar, 2.000 civila flyktingar och 450 mans besättning. "Steuben" var på 14.000 bruttoton och hade före kriget gått som kryssningsfartyg för Nordtyska Loyd till Nordamerika.

Strax efter midnatt den 10 februari träffades "Steuben" av två torpeder från en rysk ubåt utanför Pommerns kust i höjd med Kolberg.

Den här teckningen visar Wilhelm Gustloffs undergång. 5.600 flyktingar omkom.

Samma helvetiska scener som på "Wilhelm Gustloff" utspelade sig ombord. Människor kastades mot väggarna och slogs till medvetslöshet eller till döds. Sårade tyska soldater sköt sig själva. Vid de få utgångarna upp mot däck slogs sårade och flyktingar för att komma ut. Bland de få som hamnade i det kalla vattnet utbröt slagsmål om livbåtar och flottar. De som lyckats rädda sig upp i de fåtaliga livbåtarna slog med gevär och andra hårda föremål mot händerna på andra som försökte göra likadant.

Endast 600 människor räddades ur vattnet. Cirka 4.400 omkom i vågorna. De som inte inrengades i fartyget från början frös snabbt ihjäl i det kalla vattnet.

Den största katastrofen

Några månader senare inträffade krigets största sjöolycka i södra Östersjön. I mitten av april 1945 hade de ryska trupperna efter ytterst hårda strider trängt samman resterna av den tyska 3:e pansarmånen under generalen von Saucken med cirka 100.000 man vid kusten kring Danzig. Tyska trupper och flyktingar evakuerades först till halvön Hela i Danzigbukten.

Den 16 april 1945 löpte passagerarfartyget "Goya" ut från krigshamnen på Hela med kurs västerut. Ombord befann sig 6-7.000 sårade, flyktingar och soldater. Flytvästarna räckte endast

till 1.500 människor. Kort efter midnatt den 17 april torpederades "Goya" utanför den olycksdrabbade Pommernkusten i höjd med Stolpmünde – där fyra månader tidigare även "Wilhelm Gustloff" torpederats med 5.600 döda! "Goya" bröts snabbt i två delar och sjönk omedelbart. Endast 165 människor räddades.

På grund av den kaotiska evakueringen från Hela har en exakt förlustsiffra från "Goyas" undergång inte kunnat fastställas. Erfarenhetsmässigt var fartygen från Östpreussen fyllda till bristningsgränsen. Antalet drunknade från "Goya" beräknas därför till minst 6.000 människor. Med stor säkerhet ligger dock antalet döda strax under 7.000 – en ofattbart stor siffra och därmed den största fartygskatastrofen i historien!

Med undergången av de tre fartygen "Wilhelm Gustloff", "Steuben" och "Goya" omkom under kort tid cirka 17.000 människor i södra Östersjön. Tillsammans med andra krigsrelaterade sänkningar i krigets slutskede – framför allt av "Cap Arcona" i maj 1945 genom brittiskt bombflyg i Lübeckbukten (med ca 4.000 döda och bland dem, ironiskt nog, ett stort antal koncentrationslägerfångar) – förblir Östersjön en av världens stora skeppskyrkogårdar.